ÑAPA
Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 5 maart 2016

Vrouwelijk leiderschap nog niet vanzelfsprekend

Pagina 12 & 13

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Riba Kaya 4 & 5

Literatuur 6 & 7

Jackie Voges en de megapier 8 & 9

Marketing 10

Eten& drinken 11

Seminar Woman in Leadership 12 & 13

Recht 14

Puzzels 15

Bestemming Curaçao 16

Foto van de week.

Wat kan Curaçao toch mooi zijn! Dit opspattend watergeweld werd vastgelegd door Ina Visscher bij St. Patrick.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com.

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Shutterstock

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marja Berk
Roy Bottse
Monique Casimiri
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Jan Sierhuis
Marcel Truyens
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Blond

Monique Casimiri

Ik zou het graag anders zien en als het aan mij ligt stel ik de kinderen van mij en die van mijn zus ter beschikking. Die van mijn zus zijn nog geschikter, namelijk heel blond, bijna wit. Maar die van mij kan ook goed, hoor.
In alle brassbands die ik voorbij heb zien komen tijdens het carnaval had maar één ervan een blanke jongen bij zich. Geen trommelaar, maar een blazer. Een trompettist als ik het goed heb gezien. Het kan toch niet zo zijn dat er geen blanke muzikanten zijn die bij een brassband zouden willen gaan? Ook het gehalte meisjes was beschamend laag. Ook hier heb ik er maar één van gezien. Ze stond vooraan, met trommel. Ik hou ervan. Van de uitzondering op de ongeschreven regel. Zou de 80/20-regeling hier ook toegepast kunnen worden? En hoe zit dat met vrouwen? Hoe verhouden die zich in die maatregel?
Ik heb al vaker geschreven over het verschil in niveau van brassbands in Nederland. De kleur is helaas vaak wel bepalend voor het niveau, althans van wat ik heb gezien. Zie ik enkel blanken dan swingt het niet. De swung is er niet. Zie ik enkel kleur, dan swingt het wel zeker. Onze kinderen zouden, gezien de gemeentes waar ze nu opgroeien waarschijnlijk aangewezen zijn op de harmonie. Nog statischer dan statisch. Het aanbod aan muziekles is goed, maar enige beweging die anders is dan het lopen naar voren wordt hen niet aangeleerd. Hoe anders is dat op de Antillen. Als je daar les krijgt bij een brassband is het niet enkel het muziekdeel dat je tot je moet nemen, maar de bewegingen, die maken het af. En dat zie ik ook in de brassbands die uit Tilburg of Rotterdam komen. Het ritme zit er bij de geboorte in, maar dat ze daarin verder scholen is goed zichtbaar.
De plek waar je woont kan dus redelijk bepalend zijn voor het soort band waar je in zult gaan spelen. In Nederland dan welteverstaan. Op Curaçao is dat verschil er niet. Het eiland is er te klein voor. Waar zijn al die witte mannen die ook kunnen swingen en gevoel voor muziek hebben? Wat belet hen om mee te doen? Maar erger nog, dames waar blijven jullie? Ik heb hoop voor de toekomst toen ik de flashmob-film voorbij zag komen die gemaakt is bij het Rif-fort. Zoveel drums, zoveel verschillende leeftijden en zoveel meisjes. Dat belooft wat voor de toekomst.
Ik zet onze vier spruiten ook in. We zullen thuis alvast oefenen. Drumles, dansles, zodat we over een jaar of tien een blonde dame mee kunnen laten doen in de Gran Marcha. Als ze maar enigszins de genen van haar moeder heeft geërfd, dan ligt er een gouden toekomst op haar te wachten.

Uitgelicht.

Ride for the Roses

Voor de twaalfde keer werd afgelopen zondag de Ride for the Roses gehouden en meer dan 10.000 mensen deden mee. De meeste mensen deden weer mee aan het wandelen. De andere onderdelen waren fietsen, zwemmen, zeilen en spinnen.

Foto's: **Ken Wong**

Is Internationale Vrouwendag (nog) nodig?

Riba Kaya

Ieder jaar wordt op 8 maart de Internationale Vrouwendag gevierd door een grote verscheidenheid aan vrouwengroepen en organisaties. Aanstaande dinsdag is het weer zover. Het doel is om aandacht te vragen voor thema's zoals economische zelfstandigheid, armoede en seksueel geweld. Is het anno 2016 nog nodig om een Internationale Vrouwendag te houden? De Ñapa vroeg het aan mensen op straat.

Tekst: **Judice Ledeboer**

Caroline Hollander (39)

Caroline Hollander

"Ik vind dat die Internationale Vrouwendag ieder jaar gevierd moet worden. Dat moeten we doen om alle vrouwen te eren die zo veel gedaan hebben om de positie van de vrouw beter te maken. Als je dat niet 'herdenkt' kan alles wat vrouwen tot nu toe bereikt hebben verdwijnen. We moeten ons daar bewust van zijn. Ik ben directeur van Forensys. Wij hebben meer mannen dan vrouwen in dienst omdat we dag en nacht de straat opgaan om schades op te nemen. Dat is te gevaarlijk voor vrouwen. Maar op kantoor hebben we wel vrouwen werken en die verdienen net zo veel als mannen in dezelfde functie. Gelijke lonen dus voor mannen en vrouwen. Wat me wel opvalt is het volgende: ik reis veel in de Caribische regio voor mijn werk. Dan kom ik ergens en dan wordt mij gevraagd: 'Waar is de directeur?' Men denkt dat alleen een man een directeur kan zijn. Dan zeg ik: 'Ik ben de directeur.' Die eerste indruk vind ik niet leuk. Vrouwen zien het vaak niet als vanzelfsprekend dat ze het goed doen. Daar moeten we meer aan werken. En er is nog steeds veel seksueel geweld tegen vrouwen. Wereldwijd sterven er ieder jaar veel vrouwen. Vrouwen moeten beter beschermd worden."

Maud van Nie (60)

Maud van Nie

"Ik vind de Internationale Dag voor de Vrouw een beetje achterhaald. Die is er alleen voor de commercie. Er wordt veel over geschreven, maar wat gebeurt er werkelijk?
Natuurlijk is het goed om stil te staan bij het onrecht dat veel vrouwen wordt aangedaan. Ik leef aan de goede kant van de maatschappij en daar ben ik ook heel dankbaar voor. Maar die vrouwen in de Arabische wereld bijvoorbeeld die gesluierd de straat op moeten, geen studie mogen doen, alleen kinderen mogen krijgen en voor het eten moeten zorgen.
Vrouwen hebben echter meer kracht dan ze zich realiseren. Helaas zijn er in de westerse wereld ook nog problemen die moeten worden opgelost. Gelijke lonen voor mannen en vrouwen bijvoorbeeld. Daar moet iets aan gebeuren. Vrouwen moeten massaal protesteren om daar gelijkheid te krijgen. Ik zie wel dat vrouwen twee keer zo hard moeten werken om hogerop te komen. Als vrouwen iets willen veranderen zullen ze het zelf moeten doen.
Ik ben kunstenares. Daar kijkt men altijd een beetje raar tegenaan. Kunstenaars stralen een soort vrijheid uit. Gelukkig zijn er tegenwoordig veel vrouwelijke kunstenaars. In de geschiedenis was dat wel anders. Er zijn veel meer mannelijke kunstenaars beroemd dan vrouwelijke. Vrouwen werden gewoon tegengehouden om kunst te maken. Neem Camille Claudel, een Franse beeldhouwster. Die mocht van haar moeder geen kunst maken."

1911 eerste keer

Internationale Vrouwendag werd in het leven geroepen om aandacht te geven aan vrouwenrechten, vooral het vrouwenkiesrecht. In het begin van de 20e eeuw kwamen vrouwen in Amerika, veelal uit de arbeidersklasse, in opstand om meer loon te krijgen; ze wilden kortere werktijden, betere arbeidsomstandigheden en afschaffing van kinderarbeid. Ze kwamen vooral op voor meer kwaliteit van leven. In 1911 werd de eerste Internationale Vrouwendag in verschillende landen, zoals Duitsland, Denemarken, Oostenrijk, Zwitserland en de Verenigde Staten gevierd. In de jaren die volgden was er meer aandacht voor opbouw van het leven na de oorlogen, maar er kwam weer interesse voor een Internationale Vrouwendag in de jaren zeventig van de vorige eeuw met als hoogtepunt 1975 toen de Verenigde Naties dat jaar tot het Internationale Jaar van de Vrouw hadden uitgeroepen.

Calvin Jansen (62)

"Ik vind het niet nodig om die Internationale Vrouwendag te vieren. Je moet niet iets vieren om iets te respecteren. Die dag is er omdat er geen respect voor vrouwen is. Die Internationale Vrouwendag is er volgens mij om mannen aan de oren te trekken. Er zijn mannen die denken dat een vrouw een wasmachine is en hij de eigenaar van die vrouw is.
Hier op Curaçao hebben de vrouwen wel evenveel rechten als de man, maar dat zie je niet altijd. Hier bepalen mannen nog heel veel. Je ziet mannen in de supermarkt en dan loopt hun vrouw met het karretje. Die mannen bepalen wat er gekocht wordt. En in de weekeinden gaan die mannen uit. De vrouwen blijven dan thuis. Later worden die mannen oud en lelijk en als de vrouwen iets zeggen, krijgen ze klappen. Ja, zo gaat dat hier. Ook hier in het parlement zijn meer mannen dan vrouwen. En het komt voor dat als de vrouwen iets zeggen ze uitgelachen worden, alsof die vrouwen niet meetellen. Daar moet het goede voorbeeld beginnen. Er moeten evenveel mannen als vrouwen in het parlement zitten. Ik kijk altijd naar de regering, het onderwijs en de kerk. Deze drie zijn voor mij de spiegel van het land. We zijn nog heel ver van gelijkheid verwijderd.
Heel veel vrouwen hier zijn vader en moeder tegelijk. We hebben moeders van dertien jaar oud! Dat is hier normaal. Waar zijn de vaders? Die zijn er niet en ze willen de vrouwen ook niet onderhouden. Ze werken zwart zodat ze geen belastingen hoeven te betalen en dus ook geen alimentatie. Zo diep zijn we gezakt."

Enrique Madeira

Enrique Madeira (18)
"Ja, ik heb wel eens iets gehoord over de Internationale Vrouwendag. Volgens mij moet er dan iets speciaal voor vrouwen gedaan worden. Ik vind wel dat vrouwen en mannen hier gelijk behandeld worden. Ik werk alleen met vrouwen en we hebben allemaal hetzelfde salaris. Als er iets zwaars getild moet worden dan roepen ze mij erbij, omdat ik een man ben.
Vrouwen hebben hier evenveel kansen als mannen. Je ziet bijvoorbeeld vrouwelijke politie-agenten. Ik doe de MTS en daar zitten meer mannen dan vrouwen. Dat komt omdat vrouwen niet van techniek houden."

Setty Sambo (21)
"Er zijn geen verschillen tussen mannen en vrouwen. Vrouwen hebben op Curaçao ook dezelfde kansen als mannen. Ik ben en word heel erg gestimuleerd door mijn moeder. Ze wil dat ik later goed voor mezelf kan zorgen. 'Je moet leren', zegt ze. Ik ga naar school omdat ik patholoog-assistente wil worden. Ik heb wel eens van Internationale Vrouwendag gehoord, maar daar doen we hier niet zoveel aan."

Setty Sambo

Feiten over vrouwen

Vrouwen vormen 50% van de wereldbevolking
Vrouwen doen 66% van al het werk
Vrouwen verdienen 10% van het wereldinkomen
Vrouwen hebben 1% van alle bezittingen
Van alle regeringsleiders op de wereld is 5% vrouw
Van alle armen op de wereld is 75% vrouw
Van alle analfabeten op de wereld is 66% vrouw
Van alle vluchtelingen op de wereld is 75% vrouw
Vrouwen zijn voor 70% verantwoordelijk voor consumentenuitgaven
Op Curaçao is 54% van de bevolking vrouw

Bronnen: http://www.atria.nl/ www.cbs.cw/ www.intermediair.nl/Erasmus Centre for Women and Organisations

Richard Kip (65)
"Een vrouw is een vrouw. Ze zorgt voor het eten en wassen en ze doet van alles voor de man. Als het niet goed gaat moet de vrouw gaan werken. Soms verdienen vrouwen minder dan mannen. Hier op Curaçao bepalen de mannen wat er gekocht wordt. Mannen verdienen vaak meer dan vrouwen en dan betaalt hij het huis, het water en het licht. De man brengt het brood thuis. Wie betaalt, bepaalt."

Richard Kip

Lisa Eman (37)
"De Internationale Vrouwendag zegt me niets, want ik heb het nooit gevierd. Ik weet dat het bestaat omdat we er hier in de Gallery Alma Blou wel eens aandacht aan hebben geschonken. Vorig jaar was er een expositie van alleen maar vrouwen. Nu je over die dag begint denk ik, o ja, de Internationale Vrouwendag is er weer.
Ik heb nooit gevoeld dat ik minder ben behandeld dan een man. Ik ben heel religieus opgevoed, school was belangrijk, ik heb alle diploma's behaald. Ik heb alle kansen gekregen om dat te doen. Wereldwijd wordt er wel meer aandacht aan gegeven en eigenlijk vind ik die dag net zo belangrijk als de Black History Month. Ik vind dat vrouwen heel belangrijk zijn. Wij vrouwen doen ook belangrijke dingen. Er zijn nog steeds verschillen tussen mannen en vrouwen en dat is een 'issue'. Het is vervelend dat er speciale aandacht voor moet zijn."

Lisa Eman

Umberto Eco en onze heerlijke

Umberto Eco tijdens een signeersessie van zijn roman Numero Zero in Parijs op 12 mei vorig jaar.

'Wacht even, wacht even!' – 'nee, kan niet!', zegt de ander. Deze woorden uit een werk van de Renaissance-filosoof Campanella, wilde Umberto Eco op zijn grafsteen gekerfd zien. Eco stierf vorige week op 84-jarige leeftijd.

Tekst: **Brede Kristensen** Foto: **AFP/Froncois Guillot**

Vermoedelijk geven deze woorden aan hoe Eco meende dat de wereld functioneert of beter gezegd disfunctioneert: gebrek aan geduld om te wachten tot het juiste moment is aangebroken, doordrammen tegen beter weten in, dingen doen en zeggen zonder voldoende kennis in huis te hebben, zichzelf geen ruimte voor reflectie gunnen. In zijn detectiveachtige romans vormen deze woorden een rode draad: er komt altijd een moment dat de waarheid aan het licht komt.

Umberto Eco, in het dagelijkse leven hoogleraar semiotiek oftewel betekenisleer, verraste in 1980 de wereld met een uitzonderlijke roman: 'De naam van de roos'. Het werd in meer dan veertig talen vertaald en vond een lezerskring die zijn weerga nauwelijks kent. Ergens in de Italiaanse bergen bevindt zich een grote Benedictijner abdij met een gigantische bibliotheek. Het is het jaar 1327, als een Franciscaner monnik, William van Baskerville, de abdij bezoekt en met hulp van een jonge monnik op zoek gaat naar het hoe, wat en wie van geheimzinnige gebeurtenissen die telkens uitlopen op de dood van een van de monniken. In het 'duister' van de Middeleeuwen denkt men dat er duivelse machten aan het werk zijn, maar William van Baskerville vermoedt dat er wel een eenvoudiger verklaring te vinden is. Hij vertegenwoordigt de Middeleeuwse filosoof William of Ockham (1285-1347), bekend om zijn methoden van argumenteren. Redeneringen met de minste en eenvoudigste vooronderstellingen zijn de meest waarschijnlijke. Dat principe wordt, grofweg gezegd, het scheermes van Ockham genoemd. Met hulp van dat scheermes gaat William van Baskerville, die ook aan de figuur van detective Sherlock Homes doet denken, te werk. Zo komt hij terecht bij de oude bibliothecarismonnik, Jorge, die het enig overgebleven exemplaar van het tweede deel van Aristoteles' Poëtica, handelend over de humor, bewaakte. Om te voorkomen dat dit, in de ogen van de kerk verderfelijke boek, wereldkundig gemaakt zou worden, had hij het gedrenkt in gif opdat iedereen die het inzag op een snelle dood kon rekenen. Het ongemeen spannende verhaal eindigt met een grote brand, waarin ook het boek verloren gaat. Zo zullen we nooit weten hoe Aristoteles over de humor dacht.

Omdat Umberto Eco schitterend kon relativeren en heerlijk om zichzelf kon lachen, bleef hij ondanks zijn beroemdheid, altijd lekker 'gewoon'. Hij stond erom bekend als mens niet alleen zeer toegankelijk te zijn, maar ook geestig en gevat. Zonder humor dreigt de wereld aan ernst en dadendrang ten onder te gaan. Toch? Hoe serieuzer we onszelf nemen, hoe minder we onszelf kennen. Hij groeide op in het toentertijd fascistische Noord-Italië, in een klein bergdorpje. Het verhaal gaat dat zijn grootvader als baby te vondeling was gelegd. Het echtpaar dat zich over hem ontfermde was zo dankbaar het kind te hebben gevonden, dat de ambtenaar van de burgerlijke stand voorstelde hem de achternaam 'Eco' te geven, acroniem voor ex caelis oblatus (van het Latijn: 'een cadeau uit de hemel'). Zo zou de pasgeboren wees weten dat hij welkom was op deze anders zo ongastvrije wereld.

Kleinzoon Umberto hield van lezen en geschiedenis en besloot Middeleeuwse filosofie en literatuur te studeren. Dat is hij zijn leven lang blijven doen. De Middeleeuwse geschiedenis werd voor hem een onuitputtelijke bron voor onderzoek en voor verhalen. Want hij hield ervan verhalen te vertellen. Eigenlijk vond hij dat wetenschap ook een vorm van vertellen is, uit de chaos van gegevens een min of meer geordend verhaal construeren: 'kijk, zo steekt het in elkaar' of 'zo zou het in elkaar kunnen steken'. Dat is wat de wetenschap doet. Weinig meer dan dat.

In 1962 publiceerde hij een belangrijk boek: 'Opera aperta' (het open werk). Over kunst en literatuur. Alhoewel kan worden betwijfeld of het nieuwe en originele gezichtspunten biedt, vat het op heldere wijze de postmoderne inzichten in kunst en literatuur samen, terwijl de postmoderne onzin naar de vuilnisbak wordt verwezen. In zijn omschrijving van wat een kunstwerk is, ligt eigenlijk zijn hele visie besloten: een object met structurele kwaliteiten dat een aantal opeenvolgende interpretaties mogelijk maakt, vanuit een serie zich ontvouwende perspectieven, dat ons tevens uitnodigt daarin mee te gaan. Wie deze omschrijving voor het eerst leest zal er niet meteen raad mee weten. Wat Eco bedoelt te zeggen is dat het kunstwerk een soort uitnodiging is aan de lezer, luisteraar of kijker om een specifiek thema mee te ervaren en te interpreteren vanuit een serie wisselende perspectieven. Er bestaat niet één interpretatie van de werkelijkheid. Zogenaamde verhalenvertellers, kunstenaars en wetenschappers (!) die suggereren dat één interpretatie, hun interpretatie, DE interpretatie is, dat de werkelijkheid eenduidig is, zijn bezig met verlakkerij. Trouwens, met die verlakkerij suggereren ze bovendien dat wij, kijkers, lezers of luisteraars passieve sukkels zijn, die zich die ene interpretatie onkritisch in de maag laten splitsen. Stel je voor. Een echt kunstwerk heeft iets dat aan oneindigheid herinnert. Zoals de werkelijkheid. Denk aan een schilderij van de Middeleeuwse Jeroen Bosch. Hoe langer je ernaar kijkt, hoe meer je ziet, hoe meer het gaat 'spreken' en ook hoe meer vragen het oproept. Het maakt de kijker bijna duizelig. Inderdaad, de werken van Jeroen Bosch zijn 'open' en plaatsen ons in een duizelingwekkende, open ruimte. Is dat niet krek eender met een abstract schilderij van de moderne Piet Mondriaan? Een paar lijnen en een paar vlakken, enkele in kleur. Het lijkt zo simpel, maar hoe aandachtiger de kijker kijkt, hoe duizelingwekkender het wordt. Het begrip 'open ruimte' is hier in alle opzichten van toepassing.

De incompleetheid van ons begrip is essentieel, schrijft Eco. Daarom had hij zo'n grote bewondering voor auteurs als Kafka, Borges, Joyce en Svevo.

nieuwe schijnwereld

Ze voeren de lezer binnen in een labyrint van betekenissen, of, om een beeld van Borges te gebruiken, in een gigantische labyrintachtige bibliotheek met boeken, die, zo begint de dolende langzaam te vermoeden, nog verbleekt bij de complexiteit van het universum. Of, zo men wil, nog verder verblekend tegenover het beeld van de oneindige hemel, verblekend tot bijna niets. Ooit keerde Eco zich af van de katholieke traditie waarin hij was opgegroeid. Niet omdat hij geen gevoel voor het grote mysterie had, maar omdat hij een hekel had aan mensen die beweren het mysterie van het zijn in simpele woorden met simpele begrippen te kunnen uitleggen, die denken het allemaal te begrijpen. Ik zou denken dat Eco juist een mens was met een groot gevoel voor het mysterieuze universum waarin we ons bevinden. Zijn wetenschappelijke werk over semiotiek staat dan ook in het teken van het mysterie van het teken, het symbool dat niet anders is dan een verhullende onthulling.

Nadat hij beroemd werd als auteur van De naam van de roos, volgde nog een vijftal spannende historische romans. Stuk voor stuk vragen ze veel van de lezer. Bepaald geen hapklare brokjes. Desalniettemin is het aantal lezers groot. Waarop wijst dat? Kennelijk leeft de belangstelling voor de geschiedenis die aan onze eigentijdse werkelijkheid vooraf gaat. Mij dunkt een goed teken. Een interesse in het verleden, de oorsprong, duidt op een interesse voor de zin van het heden. Wat zijn romans betreft, weet ik niet of ze helemaal beantwoorden aan zijn ideaal van het 'open werk' dat een 'open ruimte' schept. Ze openen wel onze ogen. Hoe? Eco is bijkans geobsedeerd door verschijnselen als vervalsing, misleiding, machtspel en gevaarlijke teksten. Daarin toont hij zich eerder een cultuurcriticus dan een mysticus. Hij geeft blijk schik erin te hebben om alle onzin waarin mensen geloven, met verve tentoon te stellen en er de draak mee te steken. De verborgen boodschap luidt: het koesteren van onzin vervreemdt ons van onszelf. Typerend is ook dat Eco de lezer graag op het verkeerde been zet. De plot blijkt telkens anders in elkaar te zitten dan de lezer dacht en, op een hoger betekenisniveau, de roman blijkt uiteindelijk een hogere strekking te hebben dan de plot suggereert en de lezer aanvankelijk vermoedt.

Zijn laatste roman, getiteld 'Het nulnummer' (2015) en zich afspelend in onze dagen, maakt dit opnieuw duidelijk. Een wat morsige journalist wordt ingehuurd door een Berlusconi-achtige figuur, luisterend naar de naam Vimercate, om een nieuw roddelblad uit te geven dat grote verbazingwekkende 'feiten' zal onthullen over de politieke elite van het land. De opzet is om enkele nulnummers samen te stellen, bedoeld om te laten uitlekken richting politieke elite. Die zou zich een hoedje schrikken en bereid zijn het op een akkoordje te gooien met Vimercate door hem aanzienlijke politieke macht geven. De bedoeling is dus niet om een nieuwe krant te lanceren. De bedoeling is de krant te gebruiken als afpersmiddel. Achtergrond vormt de donkere schaduw van dictator Mussolini, die maar niet wil verdwijnen, letterlijk noch figuurlijk, model van het opgeblazen individu. Indien de lezer bereid is zich door een dikke rijstebrijberg van feitjes, geruchten en theorietjes over Italiaanse toestanden heen te eten, zal hij in het Nulnummer kennis kunnen maken met een heerlijke nieuwe schijnwereld, waarin het gebrek aan authenticiteit hoogtij viert. Dat zal ook de Curaçaose lezer niet helemaal onbekend voorkomen.

Sommige mensen zien Umberto Eco als de uitvinder van de literaire thriller. Maar de 'thrillers' van Eco zijn wel van een uitzonderlijk kwaliteitsgehalte. Ze zetten de lezer stevig aan het denken over de grote bedreigingen van het leven: de leugen, de schijn, het gedraai, het geweld, de ambitie, de intimidatie en het rigide geloof. In één woord: de inauthenticiteit, met al haar even belachelijke als verschrikkelijke gevolgen. Zo bekeek Eco het leven, met humor.
Met een beetje geduld, een beetje afstand, een beetje relativering zie je alles scherper, zie je door de schijn heen. Als je het mij vraagt deed hij zijn achternaam eer aan.

Ars Poëtica.

God van de hemel en de modder
Van het vele en het niets
God die alles van ons weet
Omdat er niets te weten valt
....
Luister even naar me
Doe net of je bestaat, speel
Nu jouw rol als Goede Vader
Ik wilde niets maar nu
Wil ik, moet ik willen,moet ik
Van gewicht zijn op aarde
Tenminste even,
Help me mijn hand uitsteken
Help me iets te zijn

Marco Lodoli, Zuster

Letra

Harper Lee

Vorige week overleed zowel Umberto Eco (zie artikel) als Harper Lee. Zij was de auteur van 'To Kill a Mockingbird', over raciale spanningen in het zuiden van de Verenigde Staten en de discriminerende rechtsgang in het land. De advocaat Finch zet zich in voor een in zijn ogen ten onrechte veroordeelde zwarte landgenoot. Het boek maakte grote indruk binnen en buiten de VS en heeft sterk bijgedragen aan de vermindering van discriminatie. Vorig jaar werd een eerder door haar geschreven maar nooit uitgegeven manuscript uitgegeven, 'Go Set a Watchman'. Er wordt aan getwijfeld of zij dit wel wilde uitgeven. De strekking van deze vroege roman van haar, met dezelfde personages als To Kill a Mockingbird, is ook iets anders. Harper Lee werd 89 jaar en leidde een stil en teruggetrokken bestaan.

Foto: AFP/Stephen Shugerman

Harper Lee in 2005.

Giorgio Scerbanenco

De Amsterdamse uitgeverij Serena Libri geeft in sneltreinvaart Italiaanse literaire werken in het Nederlands uit. Het ene prachtige boek na het andere verschijnt. De afgelopen maanden verscheen een literaire thriller van de in Italië beroemde auteur Giorgio Scerbanenco (1911-1969).

Scerbanenco groeide op in armoede, kon zijn school niet afronden omdat hij moest helpen de kost verdienen met een baantje hier en een baantje daar. Ondertussen schreef hij voor zichzelf verhalen. Een tijdschrift kwam daar bij toeval achter, zag er wat in en publiceerde het verhaal. Het werd een succes. Meer verhalen volgden en binnen enkele jaren was de straatarme Giorgio een gevierd auteur. Het kan dus verkeren.
De literaire thriller die nu in het Nederlands is verschenen, 'Verraders', speelt zich af in Milaan en gaat over een arts die hulp bij euthanasie geeft. Daardoor belandt hij in de gevangenis en verliest zijn licentie als arts. Na zijn gevangenisstraf biedt een advocaat aan hem te helpen die licentie terug te krijgen. Als hij maar bereid is een jonge vrouw te behandelen die graag als maagd het huwelijk in wil maar dat reeds lang niet meer is... Dit dubieuze verzoek brengt hem op het spoor van een groep oplichters die er niet tegenop ziet om mensen uit de weg te ruimen.
Scerbanenco staat bekend om zijn briljante psychologische analyses en onverwachte verrassingen in de verhaallijn.

Marco Lodoli

Dezelfde uitgever liet ook een nieuwe roman van Marco Lodoli verschijnen, 'Zuster'. Eerder bespraken we hier zijn schitterende en ontroerende roman 'Wolk'. Ditmaal gaat het over een zuster die haar weg in het klooster niet goed kan vinden omdat ze moeite heeft zichzelf te vinden.

Overdag moet ze op een groepje lastige kinderen letten, zoiets als naschoolse opvang. Ze raakt in de ban van het rustige jongetje Luca, dat haar vreemde opdrachten influistert. Ze besluit die opdrachten uit te voeren en zo maakt ze kennis met de ware en rauwe realiteit van het leven.
Ook deze korte roman is een wonder van elegantie, subtiliteit en diepgang. Er is geen bladzijde te vinden die de lezer niet aan het denken zet.

Jackie Voges en de megapier van Curaçao

De kleine geschiedenis van een Antilliaanse visionair

Een man van het volk is hij nooit geweest, Ernest 'Jackie' Voges. Toch heeft hij op de valreep gekregen waar hij al jaren recht op heeft: wat in de volksmond de megapier heet, is sinds kort officieel de Ernest 'Jackie' Voges pier.

Tekst: **Jan Sierhuis**
Foto's: **Shutterstock, Henky Loman** en **archief**

Ik heb de komst van de megapier destijds in dienst van CPA mogen meemaken en ik kan het beamen: de pier verdient de naam van deze markante man, die veel heeft betekend voor de haven en de monumentenzorg op ons eiland. Net als Jackie houd ik van wat men 'kleine geschiedenis' noemt, de alledaagse zaken die spelen rondom een historisch feit. De komst van de megapier geeft goed weer hoe beslissingen soms 'uit het niets' vallen, mits de tijd rijp is en de juiste mensen er achter staan.

Wat volgt is een persoonlijk verslag van hoe ik destijds als jonge adviseur bij CPA de totstandkoming van de megapier heb ervaren en hoe ik de rol van Jackie Voges daarin zie. Het geeft ook een kijkje in hoe de haven en politiek opereerden in die dagen en hoe de cruise-industrie opereert in het Caribisch gebied.

Tegen Jackie Voges wil ik slechts zeggen: "Pabien bieuw, you did it your way!"

Wat vooraf ging

Dit verhaal begint in 1993, het jaar waarin ik de overstap maakte van de Dienst Economische Zaken (DEZ) naar de Curaçao Ports Authority (CPA), waar Jackie Voges de scepter zwaaide. Hij had mij zelf gerekruteerd en wel om de reden dat ik drie jaar lang had meegewerkt aan de totstandkoming van een nieuwe handelsregeling met de Europese Unie, op basis waarvan het mogelijk werd rijst uit Suriname en Guyana door een slijpmolen te halen en in een zak met 'Rijst uit de Nederlandse Antillen' erop vrij van rechten naar de EU te sturen. Een ingewikkelde regeling, die ik in detail kende en die nog altijd bestaat, maar nauwelijks waarde meer heeft voor het eiland.

Dit rijstverhaal is van belang, omdat het de komst van de megapier heeft ingeleid. Dat zat zo: enkele ondernemers sprongen op deze rijstregeling en binnen twee jaar waren de Nederlandse Antillen de op een na grootste rijstimporteur van de EU, zonder zelf ook maar een korrel rijst te verbouwen. In handelspolitieke termen heet zoiets 'handelsverlegging' en dat is een doodzonde. Reden dus voor de EU om in te grijpen en dat deed zij, net nadat CPA enkele miljoenen had geïnvesteerd om Batipanja te prepareren voor de komst van een nieuwe rijstfabriek. De zaterdag erna zat Jackie met een groepje vertrouwelingen bij CPA te bespreken hoe verder te gaan.

Van handel naar toerisme

Consultant Willem Da Costa Gomez was er bij en merkte op dat de ontwikkeling van de Amerikaanse cruise-industrie had geleid tot een nieuwe generatie 'megaschepen' met wel 1200 tot 1500 mensen aan boord. Deze schepen werden in het Caribisch gebied ingezet en zouden vanuit San Juan naar Aruba gaan. Jackie Voges had geen affiniteit met de cruise-industrie, maar als voorzitter van de Stichting Monumentenzorg begreep hij het belang van het toerisme voor het behoud van de binnenstad. Dus werd Willem Da Costa Gomez er op uitgestuurd om samen met het toeristenbureau de mogelijkheden verder te onderzoeken. Ik werd het aanspreekpunt voor deze studie van CPA. Bij het toeristenbureau werd dat de VS-marketingmanager, de jonge Edward Pietersz, die een opleiding had genoten in de Verenigde Staten en enige kennis had van de cruise-industrie.

Willem, Edward en ik begonnen ideeën uit te werken en al snel werd duidelijk dat die schepen echt kwamen en op zoek waren naar bestemmingen in het Zuid-Caribische gebied. Duidelijk was ook dat het traditionele kooptoerisme in de binnenstad zijn langste tijd had gehad. De in cruisekringen beroemde juwelier Spritzer & Fuhrmann sloot de deuren en de stad liep langzaam leeg. De binnenstad had zich altijd gericht op de cruise-director aan boord van de schepen, maar met de komst van de megaschepen was het daarmee gedaan: in de hoofdkantoren in Miami en New York werd voortaan beslist welke route werd gevaren, wat de toerist op de eilanden werd aangeboden en waar ze gingen shoppen.

Het werd ons snel duidelijk dat, om die grote boten naar Curaçao te krijgen, we in Miami moesten zijn. Jackie weigerde daarna nog een voet aan boord te zetten van de cruiseschepen in de haven, want dat was in zijn ogen zonde van de tijd en energie. "Laat dat maar over aan de gedeputeerden en het toeristenbureau", zei hij dan smalend.

De Kamer van Koophandel werkte mee door de mooiste foto's te laten maken van de binnenlopende cruiseschepen voor de Handelskade. Deze foto's gebruikten we voor onze presentaties en promotie in Miami. De jonge Henky Looman was de fotograaf en de enige die destijds dit werk met een helikopter aandurfde. Prachtige foto's en veel cruise-executives in Miami hebben nog steeds een foto van Henky in hun kantoor hangen en die gebruikt in hun eigen brochures.

In Miami werden zo contacten gelegd met de Caribische organisatie van de cruise-industrie: de Florida-Caribbean Cruise Association (FCCA). Die organiseerde in 1994 de eerste FCCA Caribbean Cruise Conference, in een half afgebouwde conventiehal op Barbados. Edward Pietersz en ik waren er bij…

De conceptie van de megapier

Die eerste FCCA-conferentie was een chaotisch gebeuren en Edward zei tegen mij dat als wij het net geopende WTC, Marriott Hotel en Grotten van Hato er achter konden krijgen, wij een veel betere 'experience' konden aanbieden. Jackie Voges pikte die boodschap op en overtuigde de politiek ervan om de conferentie naar Curaçao te halen.

Ikzelf was via de FCCA inmiddels in gesprek met Royal Caribbean Cruise Line (RCCL), die bezig was de slag om de Caribische megacruisemarkt aan te gaan. Edward en Willem spraken met hun marketingmensen en mijn job was om de operationele mensen ervan te overtuigen dat hun schepen veilig de haven in konden.

Dat lijkt nu makkelijk, maar ik garandeer u dat de kapiteins van de schepen niet stonden te juichen. We hebben de haven moeten simuleren in Rotterdam, waar de kapiteins konden trainen op het binnenvaren. Ook moesten er kortingen komen op de sleepbootassistenties, om een bezoek haalbaar te maken. Ondertussen had Jackie Voges een samenwerking opgezet met het ingenieursbureau van de gemeente Rotterdam om de St. Annabaai-werven op te knappen en te ontwikkelen. Hun ingenieurs waren bezig met de Handelskade en de Sha. Caprileskade. Daarna zouden de Otrobanda-werven aan de beurt komen en met vooruitziende blik gaf Jackie opdracht om daar een toeristische bestemming aan te geven. Jacob Gelt Dekker had net miljoenen geïnvesteerd in Kurá Hulanda en Jackie wilde daar op inspelen om 'er voor te zorgen dat die makamba rekening heeft te houden met ons'. De investering in de Matheywerf en Westwerf en de komst van Kurá Hulanda werden de magneten die de megaschepen zouden aantrekken.

Het lukte Willem en Edward om de marketingmensen in Miami ervan te overtuigen dat Curaçao een toeristisch product kon aanbieden dat paste in hun strategie en anders was dan Aruba. Jackie zorgde met Rotterdam dat de haveninfrastructuur op orde kwam en dat de binnenstad werd opgeknapt. Als voorzitter van Monumentenzorg knapte hij het ene monument na het andere op. Ondertussen lukte het mij om, samen met havenmeester Ramon Frankel en de Rotterdamse ingenieur Ed van Ligten, de operations managers in Miami ervan te overtuigen dat hun dure schepen veilig de haven in konden en dat ze binnenkort aan een nieuwe pier bij de haveningang zouden kunnen aanleggen.

De plek: het voormalige Pepsi Colaterrein, tussen Riffort Otrobanda en het Holiday Beach Hotel. Jackie zag dit project als twee vliegen in één klap: het Riffort-monument opknappen en de haven en binnenstad mee laten profiteren.

De FCCA

Op een goede dag in 1995 kreeg ik een telefoontje van de FCCA in Miami. Of ons aanbod om de tweede FCCA-conferentie te organiseren nog stond? Er waren twee voorwaarden: wij moesten de lokale kosten zelf dragen en het mocht niet mislukken. Binnen een week viel de beslissing en binnen een maand was er een FCCA-delegatie met managers van Carnival, Royal Caribbean, Princess Cruises en Holland America Line op het eiland. Tijdens een gedenkwaardig diner in het oude Le Clochard werd de beslissing genomen: ze waren onder de indruk van de haven, de stad en ze hadden vertrouwen in het leiderschap en de samenwerking.

De technische managers hadden met de loodsen gesproken en waren overtuigd dat de eerste boten veilig naar binnen konden. De boten op de tekentafels konden dat echter niet meer. Het was daar in Le Clochard, dat de eerste concrete gesprekken over de megapier werden gevoerd met de cruisedirecteuren. De conferentie werd een doorslaand succes en het project kreeg opeens ook politiek 'vaart'.

Als er binnen drie jaar een megapier zou komen, dan zouden de eerste generatie schepen het volgend seizoen al de haven gaan aandoen. Die konden nog op Prins Hendrikwerf worden afgehandeld. Er waren wel voorwaarden: de megapier moest door Curaçao zelf worden betaald en in overleg met het FCCA technische team worden ontwikkeld. En de passagiersgelden mochten niet hoger zijn dan op Aruba. Dat eiland had net zijn gelden verhoogd naar 3,50 dollar per persoon, maar er werden kortingen gegeven. Ook die toezegging deed Jackie per fax, zonder ook maar een keer met zijn ogen te knipperen. Geen politicus, zei hij met een glimlach, kon het zich veroorloven 'nee' te zeggen tegen deze boten.

Het duivelspact

Met het toeristenbureau, binnenstadsorganisatie DMO en de Kamer van Koophandel werd de Curaçao Cruise Action Group (CCAG) opgericht. Dit orgaan werd door de FCCA beschouwd als het samenwerkingsmodel voor de regio. Er was wel een probleem: de FCCA weigerde ook maar een cent bij te dragen aan de marketing van de eilanden en het toeristenbureau, aangestuurd door de hotellobby, kwam daardoor onder druk te staan. Het cruisetoerisme eiste opeens dollars op die voor de hotelindustrie waren bedoeld. Het belang van een bloeiende binnenstad werd door de hoteliers kennelijk even vergeten.

Edward Pietersz was inmiddels vertrokken en de druk op de CCAG nam toe. Ik moest het voorzitterschap overnemen met steun van de Kamer van Koophandel. Gedeputeerde Ruben Page werd voorzitter van de Caribbean Tourism Organization (CTO) en de hotellobby spoorde hem aan de cruise-industrie een regionale 'head-tax' op te leggen. Page liep in de politieke val en de FCCA was woedend.

Ze stuurden nog dezelfde dag een fax naar CPA met de vraag hoe dit nu zat met Curaçao: waren ze een vriend of een vijand van de cruise-industrie? Jackie belde onmiddellijk de FCCA met de boodschap dat CPA besliste over de head-tax en niet de CTO, noch de gedeputeerde. "Het is en blijft 3,50 dollar", zo zei hij. Of we dat per fax konden bevestigen? Binnen een uur was die fax verstuurd. Het Bestuurscollege was furieus, maar Jackie stuurde iedereen naar zijn moer. Uiteindelijk belde de gezaghebber en toevallig was ik bij dat gesprek aanwezig. "Zeg ze af te blijven van de haven en de binnenstad!", riep Jackie boos en hing op.

Dit politieke offensief werd zo eigenhandig getorpedeerd door Jackie Voges. Het leverde Curaçao een grenzeloos vertrouwen op bij de cruise-industrie. Het is aan zijn 'one man show' te danken dat de megapier er kwam en een succes werd, en het is daarom dat ik de naam van de megapier terecht acht.

In 1998 werd de pier opgeleverd, door het eiland zelf gefinancierd en zonder enige verhoging van de haventarieven. Het werd de katalysator voor nieuwe ontwikkelingen in de binnenstad, precies zoals Jackie had voorzien. Zijn durf en visie liggen aan de basis van het moderne cruisetoerisme op Curaçao en het herstel van de binnenstad.

Curaçao werd tien jaar lang door de FCCA als het voorbeeld neergezet in de regio en ik moest telkens weer uitleggen hoe we dat hadden gedaan. St. Maarten, Jamaica en Barbados namen het 'Curaçao-model' over en profiteerden navenant. De visie van Jackie Voges reikte uiteindelijk dus verder dan het eiland zelf. Mede met dank aan de EU en haar mislukte handelspolitiek, zal ik maar zeggen. And the rest, as they say, is history…

De luchtfoto van Henky Loman van de aankomst van de 'Legend of the Seas' die destijds veel indruk maakte.

De megapier toen deze pas in gebruik was genomen.

Ernest 'Jackie' Voges

Jackie Voges in 1996. Met 65 jaar ging hij destijds met pensioen als CPA-directeur.

Ernest 'Jackie' Voges werd geboren op Curaçao op 9 april 1931. Hij studeerde Bouwkunde in Den Haag en later Rechten op Curaçao. Hij heeft diverse ministersposten en adviseursfuncties bekleed binnen de overheid. In 1977 trad hij af als minister en begon een wetenschappelijke carrière bij de Hogeschool (later Universiteit) van de Nederlandse Antillen. Daarnaast was hij 25 jaar lang voorzitter van de Stichting Monumentenzorg en vanaf 1981 directeur van Dagblad Amigoe. In 1982 werd hij benoemd tot de eerste directeur van de net opgerichte Curaçao Ports Authority NV. Die functie heeft hij formeel bekleed tot 1 augustus 1996. Jackie Voges is benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en hij heeft de Zilveren Anjer ontvangen uit handen van prins Bernard. Hij is in 1952 getrouwd met Maria 'May' Dingena van Rijn. Uit het huwelijk zijn twee zonen geboren en inmiddels zijn er vier kleinkinderen en een achterkleinkind.

Winnaars

Kent u dat gevoel, het gevoel dat alles lukt, dat u in een positieve flow zit, niets te veel is, alles met een glimlach op zijn plaats valt? Geen ergernissen, geen geroddel, openheid, gezelligheid dat alles vlot lukt? Ja, u heeft ook van die dagen! Althans, dat gun ik u.

Tekst: **Marcel Truyens**

Binnen bedrijven en organisaties probeert men dat op een vaak hopeloze manier ook te bereiken. Men probeert de 'cultuur' van de organisatie te vatten in wat men placht de kernwaarden van het bedrijf te noemen. Vanuit een visie – waartoe is de organisatie op aarde – en een missie – hoe bereikt de organisatie haar doelen – wordt een zeker gedrag gedefinieerd waaraan de medewerkers – van schoonmaakster tot management – zich dienen te houden.
Dit soort waarden zijn – omdat ze zijn afgeleid van de missie van de organisatie – vaak bijzonder abstract en slecht gedefinieerd, denk aan 'klantgericht'. Wat dat betekent weten weinigen, waar het begint en ophoudt weet al helemaal niemand en wat die klantgerichtheid mag kosten wordt per geval bepaald. 'Samenwerking' of het in zwang geraakte en onuitroeibare begrip 'teamwork' is ook zo'n ding. Als wij besluiten samen de Mount Everest te beklimmen dan zouden we kunnen afspreken dat u zorgt voor de tenten en de touwen en ik voor het eten. Als een van ons verzaakt komen we met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid nooit boven. Teamwork of geen teamwork, samenwerking of geen samenwerking.
Wij zijn 'open en transparant' wordt vaak in verband gebracht met interne en externe communicatie. Mijn hemel, hoe verzin je het? Mag – of moet – ik als medewerker open en transparant zijn richting een klant en hem vertellen dat zijn order helaas niet op tijd geleverd wordt omdat mijn collega – waarmee ik word geacht samen te werken – weer eens zijn werk niet heeft gedaan? Mag ik de klant vertellen wat we aan hem verdienen? Mag ik de baas vertellen dat ik hem een prutser vind? En hoe verhoudt dat zich tot pak hem beet, 'ambitieus'? Een kernwaarde van de organisatie zegt dat ik ambitieus moet zijn maar het pootje haken van een collega wordt niet gewaardeerd.

Behalve dat dit soort waarden dus vaak zeer slecht gedefinieerd zijn en voor iedereen iets anders kunnen betekenen, werken ze ook niet omdat ze als een soort universele regel over het gehele personeel worden uitgestort. Het veel gebruikte begrip 'commitment' kan in het Nederlands van alles betekenen zoals betrokkenheid; het doen opnemen in een instelling; de belofte; het engagement; de toezegging; de gelofte; de verplichting; de verbintenis; de geëngageerdheid.
U kunt zich voorstellen dat dit begrip in relatie tot de organisatie door de schoonmaakster die net drie weken zwanger is toch echt anders wordt ingevuld dan door de jongste en zeer ambitieuze manager. Uiteindelijk gaat iedereen binnen de organisatie er op zijn eigen manier mee om, of u nu wel of niet enorme bedragen uitgeeft aan zogenaamde implementatieprogramma's.
Ten slotte, gaat u er maar gerust van uit dat dit soort generieke waarden in vrijwel alle bedrijven al een keer zijn opgetekend. En als u mij niet gelooft, kijk dan voor de grap de wervingsadvertenties er maar eens op na: iedere organisatie vraagt om teamgeest, zelfstandigheid, klantgerichtheid, flexibiliteit en ga zo maar door. Van enig onderscheidend vermogen is dus geen enkele sprake.

Wat dan wel? Laten we eens teruggaan naar uw perfecte dag. De dag dat alles lukt, de sfeer prima is en u als een razende de ene na de andere klus afwerkt. Dan komen er zaken om de hoek kijken als geluk, blijheid, lef, durf, vriendelijkheid, intermenselijke communicatie, empathie, plezier, wilskracht, doorzettingsvermogen, durven falen, leren, eigen verantwoordelijkheid, de wil om te winnen…
Anders dan de waarden die aan de vergadertafels in de directieburelen zijn bedacht en neergepend, zijn dit soort waarden inspirerend, motiverend en samenbindend. Stelt u zich eens voor dat uw 'leidinggevende' u dagelijks zou vragen om wat vaker te lachen of wat vaker fouten te maken omdat u en de gehele organisatie daarvan kunnen leren in plaats van een onbegrepen roep om commitment en efficiency.
Hoe mooi zou het zijn als u werd afgerekend op elke blije klant die met een gelukkige glimlach op het gezicht zijn rekening betaalt in plaats van het geroddel over een collega die niet levert omdat hij zich aan de kernwaarde 'zorgvuldigheid' houdt. Geef uw organisatie dus een menselijk 'true north', iets waarmee mensen iets kunnen en waarvan ze gelukkig worden. U zult zien dat dat werkt en bovenal dat dat helpt uw organisatie werkelijk te onderscheiden van uw concurrenten.
U trekt bovendien makkelijker betere medewerkers aan omdat werken bij u een plezier is en uw klanten en potentiële medewerkers zullen u zien als een succesvol sportteam, waarbij alles lekker loopt en dat makkelijk wint. En mensen houden van winnaars.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior marketing en communicatieconsultant bij Liquid Soul te Curaçao.
E | marcel1963@mac.com

Food for thought.

Surinaams eten niet altijd ingewikkeld om te maken

Voor de verandering eens een heel ander Surinaams pastagerecht dan een 'poti met bami'. Surinaams is dus niet alleen bami, nasi en roti met kerrie-kip. Surinaams eten is hier erg geliefd. En dit eenpansgerecht is een verfrissend bewijs dat Surinaams eten niet altijd ingewikkeld is om klaar te maken. Met andere woorden, u kunt makkelijker vaker Surinaams eten zelf klaarmaken.

Tekst: **Miriam de Windt**

De Surinaamse keuken is zeer uitgebreid, aangezien de bevolking afkomstig is uit een groot aantal landen. De Surinaamse keuken is daardoor een combinatie van veel internationale keukens, onder andere Hindoestaans (India), Creools (Afrika), Javaans (Indonesië), Chinees, Hollands, Joods, Portugees en Indiaans. Door vermenging van deze verschillende culturen is de unieke Surinaamse keuken ontstaan met een heel eigen karakter.

Door de vreedzame multiculturele Surinaamse samenleving zijn de verschillende bevolkingsgroepen elkaars gerechten en ingrediënten gaan gebruiken, waaruit weer nieuwe gerechten zijn ontstaan. Zoals onder meer Roti, Kip Masala, Pom (een ovenschotel van kip en cassava), Saoto (Indonesische soep), Snesie Foroe (Surinaamse hete kip) en Moksie Metie (gemengd vleesgerecht, meestal met kip, varkensvlees en vroeger ook eend).
Suriname verbouwt en produceert zelf rijst, dus geen wonder dat rijst basisvoedsel is. Verse groente vormt een belangrijk onderdeel van de Surinaamse keuken. Populaire groentesoorten zijn: okra, boulanger (aubergine), kousenband en verschillende bladgroenten. De Surinaamse keuken onderscheidt zich door de vele soorten bladgroenten die gebruikt worden. Tayerblad is één van de bekendste en wordt veel gebruikt. De Madame Jeannette is de lievelingspeper vanwege de scherpte en de lekkere geur. Sommige Surinaamse gerechten zijn inderdaad erg bewerkelijk om klaar te maken. Maar het gerecht van deze editie geeft hier een heel andere kijk op. Het zijn de verse specerijen, Madame Jeannette, peperkorrels en rauwe lente-uien die de Surinaamse smaak geven. Helemaal niet moeilijk!

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Peper

Elke kok heeft peper in zijn keuken. Peper smaakt overal bij. U kunt het zelfs in zoete gerechten gebruiken.
Peper is afkomstig van de tropische plant Piper nigrum en komt oorspronkelijk uit India. Peper is al heel lang bekend, sinds voor Christus. De peperkorrels groeien als bessen aan de plant. Er zijn verschillende soorten, de kleur van de peper wordt bepaald door de tijd wanneer geoogst wordt en hoe de peperkorrels worden verwerkt.
Witte peper: de rijpe bessen worden geweekt, ze gisten en barsten dan open waardoor de witte peperkorrels eruit kunnen worden gehaald. Witte peper is niet zo scherp.
Zwarte peper: de onrijpe bessen worden geoogst en gedroogd. Daardoor hebben zwarte peperkorrels ook een rimpelig uiterlijk.
Groene peperkorrels worden gemaakt van de onrijpe vruchten. De vruchten worden niet gedroogd maar schoongemaakt en in zout water of azijn geconserveerd.
Rode peper wordt ook geconserveerd zoals de groene peper, echter van rijpe bessen.
Chilipeper of Spaanse peper kan groen zijn of rood. De zaadjes en zaadlijsten zijn de meest pikante delen. Voor iets minder scherpte kunt u ze beter verwijderen voor de bereiding. Ons eigen 'promèntè' is hier een variant van.
Cayenne pepers lijken op de Spaanse pepers, maar zijn kleiner. Ze zijn ook iets scherper. Van deze peper wordt cayennepoeder gemaakt.
Madame Jeanette is een van de heetste pepersoorten ter wereld en is afkomstig uit Suriname. De peper is geel van kleur en heeft een rimpelig uiterlijk.
Habanero peper: ook één van de heetste pepers, afkomstig uit Mexico en het Caribisch gebied.

Selderij

Bleekselderij, de stengel, is best veelzijdig in gebruik. U kunt het gebruiken als specerij in gerechten, maar ook als rauwkost en snack. Als rauwkost kunt u het klein gesneden in salades verwerken, zomaar uit het vuistje eten of gevuld. De bladeren hebben meer smaak als specerij. In Suriname wordt bladselderij soepgroente genoemd.

Analyse

Dit eenpansgerecht van macaroni met kip en ham op Surinaamse wijze, levert voornamelijk koolhydraten en vetten. Voedingsstoffen die iedereen eigenlijk tegenwoordig dient te minderen, gezien de veel voorkomende gevallen van overgewicht, hoge bloedwaardes van cholesterol triglyceriden en hartklachten.
Om vetten te minderen kunt u als eerste de kip ontdoen van de vellen en onderhuids vet. En na het smoren van de kip niet al het overgebleven vet gebruiken.
Pluspunt is dat dit gerecht niet al te veel dierlijke eiwitten bevat, al is de verhouding dierlijk vs plantaardig niet helemaal optimaal (circa 1:1 in plaats van 2 plantaardig : 1 dierlijk). Zaak is om niet te veel geraspte kaas te gebruiken én voldoende de groente erbij te serveren. Vooral door voldoende groente zal de maaltijd goed in balans komen met vitamines, mineralen, vezels en een kleine verbetering in de verhouding dierlijk/plantaardig eiwit.

Surinaamse afhaalmaaltijden zijn tot nu toe hier op Curaçao dé maaltijden waarbij u de meeste groente krijgt. Zeker een groot pluspunt. MSG blijft wel een lastig aandachtspunt bij afhaalmaaltijden. Maar u kunt vragen naar MSG in de maaltijden. Misschien dat ze MSG kunnen weglaten. Vragen staat altijd vrij.
Dit gerecht, met voldoende groenten, is ongeschikt bij overwicht of u kunt de hoeveelheid van het recept verdelen over zes personen.

Kook mee met May.

Macaroni met kip en ham

Ingrediënten:
1 pond elleboogmacaroni
2 kippenpoten
½ cup gewone olijfolie
1 laurierblaadje
1 stengel bleekselderij, in tweeën
1 stengel bladselderij
3 zwarte peperkorrels
1 Madame Jeanette naar smaak, pitjes verwijderd, klein gesneden
4 teentjes knoflook
1 rode paprika, zaadlijsten en zaden verwijderd, fijn gesneden
1 ui, schoongemaakt en fijn gesneden
1 blokje kippenbouillon
200 gram gerookte achterham, in stukjes
Tomatenketchup naar smaak
Zout
3 fijn gesneden lente-uien
Geraspte kaas

Bereidingswijze:
De kippenpoten in een braadpan met de olijfolie, het laurierblaadje, de soepgroenten, de peperkorrels, de Madame Jeanette en wat van de gesneden ui met de deksel op de pan op een laag pitje smoren. Als de kip gaar is van bot en vellen ontdoen en in kleine stukjes snijden.
Intussen de macaroni koken volgens de aanwijzingen op de verpakking.
Uit het vet waarin de kip is gesmoord de peperkorrels en soepgroenten verwijderen.
De knoflook, de paprika, de rest van de ui, de stukjes kip, de stukjes ham en de tomatenketchup in het vet bakken.
De macaroni door de saus scheppen en afmaken met zout en fijn gesneden lente-uien.
Met geraspte kaas serveren.
Voor 4 personen.

Eet smakelijk
May

Seminar Women in Leadership

‘Vrouwen worden niet gezien

Wat is leiderschap en hoe weet je dat je leiderschap hebt? Wat is het verschil tussen leiderschap geven en leiderschap tonen en hoe verschillend is mannelijk en vrouwelijk leiderschap? Op deze vragen gaf Dianne Bevelander antwoorden tijdens een seminar, georganiseerd vanuit de Deloitte Academy.

Dianne Bevelander

Tekst: **Judice Ledeboer**
Foto’s: **Ken Wong** en **Judice Ledeboer**

Bevelander is Professor of Management Education aan de RSM, Erasmus Universiteit in Nederland en gespecialiseerd in management en gender en directeur van het onlangs opgerichte Erasmus Centre for Women and Organizations (ECWO). Vorige week dinsdag gaf ze een seminar op Curaçao en inspireerde ze meer dan 100 vrouwen die meer wilden weten over leiderschap.

Ze kwam met stellingen waarover men moest nadenken en dat was precies wat ze wilde bereiken: denk kritisch.
Bevelander houdt seminars over vrouwen en leiderschap over de hele wereld en volgens haar hebben vrouwen over de hele wereld dezelfde problemen. De rode draad in het seminar was: hoe word je een goede leider en hoe verkrijg je vaardigheden inzake leiderschap?
Heel belangrijk is om jezelf af te vragen hoe je de wereld ziet. “Als je in een competitie zit zijn er winnaars en verliezers”, aldus de professor. Ze vertelde een verhaaltje over twee vissen die in het water zwemmen. Er kwam een oudere vis aanzwemmen en die vroeg: ‘Hé daar, hoe is het water?’ De twee vissen antwoordden toen: ‘Wat is water?’ Bevelander: “De meesten weten niet wat water is. We doen aannames. Het is mijn taak om jullie te leren om kritisch te denken.”
Het water werd vervolgens gedurende het gehele seminar gebruikt als metafoor voor zaken waar we middenin zitten, maar die we niet zien.

Denken in verschillen

Volgens Bevelander worden we al in onze vroege jeugd geprogrammeerd om te denken in verschillen tussen mannen en vrouwen. Aan meisjes wordt gevraagd hoeveel poppen ze hebben en aan jongens welke sport ze doen. “En als je aan mensen vraagt om een professor te tekenen, tekenen ze een mannetje. Dit is allemaal gebaseerd op vooroordelen en we doen er allemaal aan mee. Het is belangrijk om kritischer te gaan denken. Er bestaan zoveel vooroordelen tegen vrouwelijke leiders. Mannen zijn dominant, assertief, krachtig en nemen de leiding. Vrouwen zijn aardig, vriendelijk, sociaal, geschoold en gevoelig. Men ziet een goede leider als iemand die zelfvertrouwen heeft, assertief is, de leiding neemt, problemen oplost en anderen inspireert. En het grootste vooroordeel is dat vrouwen in het algemeen niet gezien worden als potentiële leiders. Er zou veel meer aandacht moeten zijn om de psychologie omtrent vooroordelen en discriminatie te promoten.”

> **“Een vrouw die streng is, is een bitch. Een man die streng is, is zakelijk”**

Bevelander spreekt al deze vooroordelen tegen. “Ieder van jullie is geboren met veel potentie, met een ‘gave’, maar velen gaan dood zonder dat ze die ‘gave’ hebben ontwikkeld. Er is niet voldoende geloof in jezelf en anderen geloven ook niet in jou. Er is niet voldoende zelfvertrouwen. Leiderschap is geloven in andere mensen en anderen helpen om hun ‘gave’ te ontwikkelen.”

Positie veroveren

De vrouw zal haar eigen positie moeten veroveren. “En niet op de manier waarop mannen het doen. Dan zegt men over een vrouw die streng is dat ze een bitch is, maar een man die streng is, is zakelijk. Er is goed leiderschap door mannen en vrouwen. We moeten als vrouw echter anders leren denken. We moeten ook een beetje gas terugnemen. Onze hersens zijn lui. Je moet als leider echt nadenken en daar heb je tijd voor nodig.” Er werden oefeningen gedaan en het publiek kreeg geregeld opdrachten. Er werd zelfs het klassieke ‘handjedruk’ gedaan om de krachten te meten. Uiteindelijk ging het om het samenwerken. Niemand hoeft de sterkste te zijn, als je maar een win-win situatie creëert voor alle partijen.

In groepjes werd gesproken over bepaalde thema’s zoals: wat komen vrouwen in hun werk tegen? En waarom zou iemand door jou geleid willen worden? Antwoorden uit de zaal waren onder andere: “Ik heb geduld, ik heb visie, ik ben empathisch, ik probeer de mensen te begrijpen.” Bevelander sprak dit niet tegen, maar zij ging een niveau verder: “Je hebt de verantwoordelijkheid voor het hele team en je moet ervoor zorgen dat je mensen met je meekrijgt. Als mensen niet met je meegaan, even goede vrienden, maar tot zo ver. Jij gaat verder.”

Bevelander is ervan overtuigd dat vrouwen de wereld kunnen veranderen. “Als we in een wereld zouden leven met meer vrouwelijke leiders zouden er niet zoveel problemen zijn”, zei ze. Na deze woorden volgde een luid applaus.

Beslissingen nemen

Uit een onderzoek (Ketchum Leadership Communication Monitor 2014) kwamen interessante getallen naar voren inzake leiderschap door mannen of vrouwen. Bij een open en transparante manier van communiceren scoorden de vrouwen 62 procent en de mannen 38 procent. En bij het toegeven van fouten scoorden de vrouwen 66 procent en mannen 34 procent, maar bij het nemen van zware beslissingen scoorden de vrouwen slechts 37 procent en mannen 63 procent. “En daar moeten vrouwen beter in worden. Op bepaalde posities en in business moet je je beslissingen nemen”, aldus Bevelander.

“Wanneer ben je een goede leider?”, vroeg ze het publiek. “Als je googlet krijg je miljoenen hits over management. Management gaat echter over focus op het hier en nu. Leiderschap gaat over de toekomst. Als leider moet je de vraag stellen: Wat en waarom? Mannen zeggen: Ik ga de wereld veranderen, vrouwen zijn meer gefocust op details, mannen op visie. Vrouwen zouden meer vanuit een helikopterview moeten praten. Leiderschap vraagt visie.”

Heel kritisch sprak Bevelander op de wijze waarop vrouwen met elkaar omgaan. “Vrouwen zijn minder vergevingsgezind dan mannen. Vrouwen praten over elkaar. Dat doen mannen niet. Vrouwen zijn harder naar andere vrouwen dan naar mannen. Vrouwen zeggen bijvoorbeeld: Ze ziet er weer niet uit vandaag en wat een vreselijke schoenen. Ik vind: Als je niets goeds te zeggen hebt, zeg dan niets.” Haar advies was: “Spreek nooit negatief over een andere vrouw. Houd je mond of denk bij jezelf: het zijn mijn zaken niet.”

Oefening handjedruk.

als potentiële leiders’

Een groot verschil tussen mannen en vrouwen is volgens Bevelander dat vrouwen altijd bezig zijn om ‘het’ goed te doen. “Nee, daar gaat het niet om. Doe het goede ding!”, aldus Bevelander.

“We weten dat veel vrouwen uiteindelijk stoppen met hun ambitie om hogerop te komen. Waarom doen ze dat? Een voorbeeld: Een ander krijgt promotie, terwijl jij dacht dat jij promotie zou maken. Een vrouw wil dan laten zien dat ze wel geschikt is. Ze gaat harder werken, wordt doodmoe en heeft dan ook nog een gezin draaiend te houden. Over de hele wereld doen vrouwen twee keer zoveel in het huishouden als mannen. Natuurlijk word je moe. Dus moet je zaken anders aanpakken.”

Op communicatie letten

Volgens Bevelander moeten vrouwen beter letten op hun communicatie. “Let op hoe je praat tegen anderen. Tegen je collega’s, tegen ouderen. Let op je woorden als je over anderen praat. En vrouwen stellen te veel vragen. Natuurlijk kennen we vrouwen die het goed doen, maar veel vrouwen kunnen op dat gebied nog heel wat verbeteren. Ik geloof dat vrouwen visie hebben. Ik geloof zelfs dat vrouwen een meer realistische visie hebben dan mannen. Het gaat er om hoe je er over praat. En zorg ervoor dat mensen goed over jou praten. Dat heeft ook alles te maken met vriendelijkheid. Vriendelijkheid kost niets. Je kunt altijd aardig zijn. Doe het rustiger aan en wees aardig. Vriendelijk zijn is een keuze die je maakt. Dit heeft altijd met jezelf te maken.” Bevelander wijst dan op de lichaamstaal die zo belangrijk is. “Mensen kijken meer naar lichaamstaal dan dat ze naar woorden luisteren. Maak dus gebruik van sterke body language. Je moet wel weten wanneer je dat inzet. Als je toenaderbaar wilt zijn, ga dan zachter praten.”
Opvallend vindt Bevelander dat vrouwen harder zijn naar vrouwen dan naar mannen. Vrouwen hebben onderling ook jaloezie. Vrouwen kijken nog steeds op naar mannen en vrouwen balanceren continu op het randje van aardig gevonden worden en niet gerespecteerd of gerespecteerd en niet aardig gevonden worden. Er zijn bij vrouwen ook overtuigingen die belemmerend werken, zoals de gedachte dat mannen het beter doen en betere netwerken hebben. “Onzin”, zegt Bevelander. “Helaas is dit de gedachte bij vrouwen over de hele wereld.”

“Mijn advies: spreek nooit negatief over een andere vrouw”

Naar aanleiding van de vraag: Welke issues komen vrouwen op Curaçao op het werk tegen?, kwam naar voren dat de cultuur van het land én de bedrijfscultuur nog altijd zeer ‘macho’ zijn. Vrouwen moeten vechten voor bepaalde posities en het is voor veel vrouwen moeilijk om werk en privé te combineren. Als reden werd genoemd dat er te weinig flexibiliteit van de werkgever is.

Volgens Bevelander is er nog steeds een groepje mannen die op een bepaald niveau de touwtjes in handen hebben en daar komen vrouwen niet bij. Het is een patriarchale maatschappij waarin we leven.
De grote vraag bij grote bedrijven is: Hoe houd je vrouwen binnen de organisatie en hoe breng je ze naar de top? “Jullie zijn zelf verantwoordelijk”, zei Bevelander met nadruk. Daarmee wil ze vrouwen aansporen om aan het werk te gaan met eigen communicatie en een doel voor ogen.
“Wees duidelijk over wat je wilt. Maak een vijand tot een maatje. Dream big and aim high. Het is belangrijk om minder efficiënt te zijn en meer effectief.”
Er bestaan echter overtuigingen wereldwijd die een bepaald beeld scheppen over de werkende vrouw. Vrouwen met kinderen worden bijvoorbeeld gezien als minder competent, terwijl mannen met kinderen juist gezien worden als meer competent. Bevelander vindt dit vreemd. Ze geeft tips om de vooroordelen omtrent vrouwen en leiderschap te verminderen.

Gendergelijkheid is niet een vrouwenzaak, het is belangrijk voor het duurzame succes van een organisatie en daarom is het een gedeelde verantwoordelijkheid.

Een aantal tips: Creëer bewustzijn en interventies om impliciete vooroordelen te verminderen, stimuleer werknemers om actie te ondernemen, houd besluitmakers verantwoordelijk voor hun besluiten, en laat mentoren vrouwen begeleiden.

Ze eindigt met: “Leider zijn leer je niet. Je kunt het ontwikkelen. Je bent een teamplayer tot een bepaald punt. Je bent een goede leider door je leiderschapsvaardigheden. Samenwerken staat voorop.”

Staatsvorm of samenwerkingsverband?

Tijdens de behandelingen van de zeer interessante rechtsprocedure aangespannen door Federashon Deporte i Olimpiko Kòrsou (FDOK) tegen het Internationaal Olympisch Comité (IOC) in het Zwitserse Lausanne, met betrekking tot de vraag of FDOK in aanmerking komt erkend te worden als Nationaal Olympisch Comité (NOC) van Curaçao, werd de Koninkrijksrelatie op grond van het Statuut besproken en ter begripsvorming door het gerecht, Tribunal d'arrondissement de Lausanne, uitgebreid onderworpen aan een nadere toelichting en vergeleken met andere formele constellaties en samenwerkingsverbanden elders in de wereld.

Tekst: **Roy Bottse**

Centraal in de zaak speelt de vraag wat de staatkundige hoedanigheid van Curaçao is en heel specifiek of het internationaal recht van toepassing is op Curaçao en zo ja, op welke wijze en in welke mate.
Daartoe in de gelegenheid gesteld brachten drie zeer gelauwerde professoren van drie top Europese universiteiten een zogeheten 'Avis de Droit' (juridisch advies) uit betreffende de staatsrechtelijke hoedanigheid van Curaçao. Dit omdat, eufemistisch gezegd, de hoedanigheid internationaal rechtelijk uitermate onduidelijk is.
Het resultaat was dat er twee tegenstrijdige meningen waren en de derde was neutraal. In sporttermen uitgedrukt was er dus sprake van een gelijkspel.
De gegeven opinies lezende en datgene wat er verder te berde werd gebracht tijdens de behandelingen van de zaak, deden mij constateren dat de status van de Caribische landen in het Koninkrijk zoals in het Statuut vermeld, internationaal rechtelijk aan vele kanten rammelt. Dit in schrille tegenstelling tot Nederland dat van het Statuut feitelijk geen last heeft, want naar believen wordt het petje Nederland en anders Koninkrijk der Nederlanden opgedaan.
Zoals u wellicht weet hebben de landen van het Koninkrijk enige staatkundige taken aangemerkt als Koninkrijkstaken en de uitvoering daarvan in handen gelegd van het 'Koninkrijk'. Een daarvan is die van het behartigen van buitenlandse betrekkingen. Dit houdt kort gezegd in dat het aangaan van relaties met andere landen door Curaçao niet rechtstreeks kan, maar via het Koninkrijk dient te gaan.
Volgens het Montevideo-verdrag (1933, Montevideo Convention on Rights and Duties of States) is er sprake van een staat als er sprake is van (a) een grondgebied met vastgestelde grenzen, (b) een vaste bevolking, (c) een overheid die feitelijk leiding geeft, (d) de hoedanigheid om zelfstandig relaties met andere landen aan te gaan. Het IOC acht dat het laatste aspect Curaçao ontbreekt omdat dit een Koninkrijkstaak is en dat op grond daarvan Curaçao niet voldoet aan de criteria, ook al heet de Curaçaose grondwet Staatsregeling van Curaçao. Wie de naam heeft verzonnen is onduidelijk, maar de benaming veronderstelt toch aan te geven waar het om gaat… de regeling van de Staat Curaçao, of toch niet? Het IOC is dus van mening dat FDOK daarom geen staat kan maken op de status van NOC van Curaçao want die mogelijkheid is sinds 1996 slechts voorbehouden aan onafhankelijke staten die bovendien erkend zijn door de internationale gemeenschap. Let wel, er staat niet Verenigde Naties.
Sinds maart 1979 is het Internationaal Verdrag Inzake Burgerrechten en Politieke Rechten van toepassing voor het Koninkrijk. Artikel 1 hiervan geeft aan dat alle volken over zelfbeschikkingsrecht beschikken. En dat zij zelf moeten kunnen beslissen over hun politieke status, hun economische, sociale en culturele ontwikkeling. Een van de fundamentele uitvloeisels aan deze rechten is dat elk volk recht heeft op eigen representatie. En daar is het FDOK in de kern om te doen. Het volk van het land Curaçao moet in overeenkomst met het hierboven genoemde verdrag zichzelf kunnen vertegenwoordigen, en ook dus op sportgebied. Overal ter wereld en zeker bij Olympische Spelen waaraan landen deelnemen.
Het is wellicht een goed moment om te overwegen de overige landen van het Koninkrijk in dezelfde positie te brengen als Nederland, zodat de zogenaamde gelijkwaardigheid wat concreter wordt. Het zou al een stap in de goede richting zijn door de Koninkrijkstaak inzake buitenlandse betrekkingen facultatief te maken.
Velen onder ons staan er niet stil bij dat Australië, India, Pakistan, Canada, Nieuw-Zeeland en alle Engelstalige Caribische eilanden constitutionele monarchieën zijn met de Britse koningin als staatshoofd. Deze landen maken formeel deel uit van het Britse Gemenebest waarin de betrokken landen op haast alle gebieden samenwerking en steun aan elkaar geven. Echter staat het de landen vrij om, onder handhaving van hun deelname aan de Gemenebest en bescherming van de gezamenlijke belangen (conflict of interest), verdragen aan te gaan met andere landen.
Ik haast mij u te vertellen dat nationaliteit geen construerend element van staatkundige hoedanigheid is en dat dus de huidige Koninkrijksnationaliteit gewoon gehandhaafd kan blijven in het geval het Statuut wordt aangepast zodat de overige landen ook de hoedanigheid krijgen zelfstandig relaties aangaan met andere landen. De vraag of voortzetting van de staatsvorm echt wenselijk is of dat moet worden nagedacht over een formele samenwerkingsvorm tussen landen, zoals de Europese Unie of de Britse Gemenebest, past in deze tijd.
De sport heeft in alle landen een zeer bijzondere invloed op de gemeenschap. En op Curaçao zeer zeker.
Het geschil waarin FDOK thans met het IOC is verwikkeld lijkt de goede kant op te gaan. Wellicht dat de sport richtinggevend zal zijn voor de aanpassing van het Statuut en dat alle andere sectoren dit zullen omarmen om het land Curaçao zijn plek in de wereld als land daadwerkelijk te doen innemen.

R.P. Bottse is advocaat bij SMS Attorneys At Law en bij de FDOK – IOC zaak betrokken als raadsman.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 kort geleden, **6** deel van een fiets, **10** Britse voetbalclub, **11** zeedier, **13** schurk, **15** ivoor, **16** veldschans, **19** een en ander, **20** cadans, **22** rivier in Afrika, **24** kostbare, glanzend witte stof, **25** stoom, **28** categorie, **31** succesnummer, **32** bloedverwanten, **36** compagnie, **37** spot, **38** eetzaal in een klooster, **39** sofa, **40** rivier in Engeland, **41** kribbig.

VERTICAAL
1 abonnee, **2** ingewijde, **3** stand in een wedstrijd, **4** warme drank, **5** aldus, **6** proef, **7** aan een snelheidswedstrijd deelnemen, **8** landbouwwerktuig, **9** muziekinstrument, **12** eigen aan een elite, **14** sprookjestoneel, **17** dempen, **18** duikboot, **21** Chinese deegwaar, **23** kunsttaal, **25** Engels kaartspel, **26** huidmondje, **27** burgemeester (Fr.), **28** insnijding, **29** muziekstuk voor acht, **30** achteruit, **33** kleine vlag op schepen, **34** schriftelijk stuk, **35** loven.

1		2		3	4	■	5	■	6	7		8		9
	■		■	10							■		■	
11	12					■		■	13				14	
15			■	16		17		18			■	19		
20			21		■		■		■	22	23			
■		■		■	24					■		■		■
25		26		27	■		■		■	28		29		30
31			■	32	33		34		35		■	36		
37						■		■	38					
	■		■	39							■		■	
40						■		■	41					

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

G. Dennert
Catiri 1 B
Aruba

Tilly Coster
Kintjanweg 5
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

	5	3				7	4	
		9	8			2		
1	4				3			8
9								2
			1		8			5
	6			9	7		3	4
3			7			6	2	
5	9					3		
		8		6				

HEAVY

	6	9						
3					5	1		
1								8
5	4	7	9				2	
	2		1			5		
			6				7	
							3	
8		3						
		2		4				

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

6	2	7	4	8	9	3	5	1
5	1	9	7	2	3	8	6	4
3	4	8	6	5	1	2	9	7
1	9	6	2	4	5	7	8	3
7	5	3	8	1	6	4	2	9
4	8	2	9	3	7	6	1	5
9	6	1	3	7	8	5	4	2
2	3	5	1	6	4	9	7	8
8	7	4	5	9	2	1	3	6

Heavy

3	9	8	2	6	7	4	1	5
1	7	4	5	9	8	2	6	3
6	2	5	3	4	1	8	7	9
8	3	1	9	5	4	7	2	6
7	6	2	8	1	3	9	5	4
4	5	9	7	2	6	1	3	8
2	1	3	6	8	9	5	4	7
5	8	6	4	7	2	3	9	1
9	4	7	1	3	5	6	8	2

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Beleefd; 6. matras; 8. toom; 11. Indus; 13. ploeg; 14. sommen.
Verticaal: 1. Leer; 2. geest; 4. fado; 5. omnibus; 7. tijdbom; 9. ozon; 10. mug; 12. spie.

Woordzoeker: HANDICAP

ZWEEDSE PUZZEL

schoonmaken / kleine cirkel		groet		dat is (Lat. afk.) / haag-appel		Griekse bosgod		profeet / dierengeluid		ieder	
						populier / hitsig					
enz.		en omstreken / bewusteloosheid			uitwas / persoonlijk vnw.					spie	
			afstammeling / Duits lidwoord				edel / persoonlijk vnw.				vraag om antwoord
serviesgoed / half								met uitzondering van / dyne			
				kleren							
stad in Frankrijk							ruimtevaartorg.				

CRYPTOGRAM

		■	1	■	2			
		3					4	
5	■	■		■		■		■
6		7				■		■
	■		■	■	8	9		10
11			12		■		■	
	■		■	13				
	■		■		■		■	
14								

HORIZONTAAL:
3. Overbodige hinder van een dansfeest (7); **6.** Door dit spel verliest een noot een klinker (6); **8.** Eerlijk, het is een noot voor een technicus (4); **11.** Bovenlicht in een vestingwerk (6); **13.** Zuur pleziertje (5); **14.** Het karakter van een vochtige periode (6).

VERTICAAL:
1. Water waar men tabak van heeft (4); **2.** De kleding van een hardwerkende vrouw (5); **4.** Stof zonder fantasie (4); **5.** Nobele echtgenoot (7); **7.** Niet door iemand anders uitgegraven (6); **9.** Vanzelf is het een wagen! (4); **10.** Strafmaat (3); **12.** Geen passende kleding voor de geestelijke (4).

WOORDZOEKER

M	I	D	D	E	N	M	O	O	T	S	S	E
A	V	E	D	O	X	G	A	A	M	I	D	T
D	G	E	D	U	N	C	A	A	N	W	E	P
E	E	T	A	I	T	R	L	N	N	N	E	Y
L	W	K	M	A	O	J	E	U	G	D	I	G
I	E	A	V	T	N	K	E	I	S	M	A	E
E	L	M	C	E	K	B	V	T	B	I	A	G
F	D	E	T	A	N	E	I	V	S	A	E	T
J	L	R	V	E	O	D	W	E	P	E	R	F
E	O	E	N	R	L	L	U	C	D	N	T	A
P	O	E	D	E	L	E	N	H	B	I	O	A
M	S	N	G	E	P	G	T	T	U	R	N	R
E	I	P	N	A	L	E	V	E	R	I	N	G
M	I	N	N	E	D	R	A	N	K	P	S	O
T	U	E	O	T	A	I	L	L	E	S	R	I
T	L	E	D	R	O	G	O	T	U	A	T	B

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AANBIEDING
ARABIER
ASPIRINE
AUTOGORDEL
BEDLEGERIG
BIOGRAAF
DUTJE
DWEPER
EETKAMER
EGYPTE
ELECTORAAT
EXCLUSIEF
FLAMINGO
GANGMAT
GEWELDLOOS
INDROEVIG
JETSET
JEUGDIG
MAANDAG
MADELIEFJE
MIDDENMOOT
MINNEDRANK
MINOR
NALEVERING
OMWEG
PANEL
POEDELEN
STOOM
TAILLE
TELETEKST
TIPGELD
TUNNEL
UITVECHTEN
VAKKENNIS
VENDUHUIS
VIGNET

© Sanders Puzzelboeken/160305

Zweedse puzzel

■	L	■	L	■	J	■	B	■	R	■	E
Z	A	G	E	R	Ÿ	■	E	T	A	N	G
■	A	■	V	A	■	O	G	A	M	■	M
D	D	T	■	N	A	P	■	B	E	U	■
■	B	O	O	G	B	A	L	■	N	N	O
P	A	U	K	■	D	A	A	R	A	A	N
■	K	W	A	L	Ÿ	K	■	U	S	U	S

Prijspuzzel

L	A	S	T	P	A	K	■	J	U	D	O	M	A	T
A	■	L	■	E	■	I	■	U	■	A	■	A	■	J
S	J	E	E	S	■	N	O	L	■	M	A	M	B	A
S	E	N	■	O	P	A	L	I	N	E	■	B	A	L
O	R	K	A	■	E	■	M	■	O	■	B	O	N	K
■	E	■	H	O	N	K	■	U	G	L	I	■	D	■
E	M	I	R	■	T	■	O	■	A	■	L	A	A	T
C	I	S	■	N	A	T	H	A	L	S	■	E	G	O
H	A	L	L	O	■	A	M	P	■	L	E	G	E	N
E	■	A	■	T	■	C	■	S	■	A	■	I	■	U
C	E	M	B	A	L	O	■	O	O	G	A	R	T	S

Bestemming Curaçao.

'Reizen is meer dan zien van natuur of kleuren'

Naam: Tony Giles

Komt uit: Engeland

Business of pleasure: Pleasure

Aantal dagen: 4

Verblijf: Bij Thomas via Couchsurfing

Tekst en foto: **Marja Berk**

Zijn website heet 'Tony the traveller' en aangezien Curaçao zijn 107e bestemming is, doet deze naam volkomen recht aan zijn bezigheden: reizen. Met zijn rugzak reist hij over de hele wereld en onderweg krijgt hij veel hulp. Dat is ook wel noodzaak, want Tony is blind geboren en voor 80 procent doof. What a guy!

Maar... waarom dat vele reizen als je niets ziet? Zijn antwoord: "Waarom niet? Mijn vader reisde voor mijn geboorte veel en hij vertelde daar enthousiaste verhalen over. Het intrigeerde me. Op mijn elfde ging ik naar kostschool, 300 kilometer van huis. Ik werd redelijk zelfstandig en zo leerde ik veel geluiden herkennen. Ook had ik veel vrienden die niet gehandicapt waren. Op mijn zestiende ging ik met school een paar weken naar Amerika en kreeg ik de smaak van het reizen te pakken."
Op school leerde hij zijn handicaps relativeren. "Ja, er waren kinderen die het erger hadden dan ik, dan zie je wel de betrekkelijkheid ervan in. Mijn beste vriend had een spierziekte en is daar langzaam aan overleden."

Hoe ervaart hij zijn reizen, terwijl hij niets ziet? "Reizen heeft niet alleen te maken met het zien van de natuur of kleuren. Het gaat ook om de mensen en hun cultuur, hoe zij leven, hun muziek en het lokale eten. In de loop der tijd is mijn reukzin ook verbeterd. Omdat ik niets zie, is er ook niets dat mij afleidt. Bij ziende mensen is dat natuurlijk anders. Je leert heel goed je andere zintuigen te gebruiken."
Tony reist alleen, maar wordt altijd door andere mensen geholpen zijn weg te vinden. "Maar het is ook zo dat ik veel research op het internet doe, voordat ik op pad ga. Dat kan, ik heb een sprekende computer. Alles wat ik tik wordt voor mij uitgesproken. Ik logeer vaak bij lokale mensen en als dat niet mogelijk is verblijf ik in een hostel, of ga kamperen. Ik vraag mensen op straat waar ik heen kan. In landen waarvan ik de taal niet spreek, kan dat soms op een probleem stuiten, maar er is altijd wel iemand te vinden die Engels spreekt."
Ooit werd hij beroofd. "Ik had mijn tentje in de Canadese natuur opgezet, langs een grindpad, zodat ik het makkelijk terug kon vinden. Maar mijn tentje en alles was verdwenen. Twee jongens hielpen mij om aangifte te doen en volgens de politie was een beer de schuldige. Ik heb ze gevraagd of ik erbij mocht tijdens zijn arrestatie", zegt hij lachend.

Elke drie maanden gaat Tony even terug naar huis, vanwege noodzakelijke medicijnen in verband met de niertransplantatie die hij in 2008 onderging. "Bovendien vindt mijn vriendin het niet leuk als ik langer wegblijf", schatert hij. "Ook zij is blind. Heel soms gaat ze mee, maar ze voelt meer voor het comfortabele reizen."

Tony heeft vele studies gedaan en publiceerde zes jaar geleden het boek 'Seeing the world my way'. Morgen vertrekt hij naar Bonaire en van daaruit zijn Aruba en Panama de volgende stops. Hij wil deze trip in Cancun (Mexico) beëindigen. Zijn doel is elk land op deze aardbol te bezoeken en hij is al aardig onderweg. Ook India en Japan staan nog op zijn lijstje.

Wie meer wil weten over deze zeer bijzondere, moedige en positief in het leven staande man: www.tonythetraveller.com.